НОВАЯ ДАРОГА

NEUER WEG

Preis 20 Pf. Weißruthenische Wochenzeitung für den Bezirk Bialystok Цана 20 фнг.

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Акругу

Адрас рэдакцыі: Bialystok, Langgasse 16. Тэл. 1020, Банкконто Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 706. Цана абвестак паводле тарыфу № 1

№ 15. (101) Беласток, 9 красавіка 1944 Год выданьня III.

У паход за волю!

За маскоўскім крывавым прысудам над Беларусьсю і ягоным народам, аб якім даведаліся ў апошнім часе беларускія сяляне й работнікі на шматлікіх дэманстрацыях у Менску з вуснаў дасюлешняга савецкага капітана на беларускім фронце Ігара Капара, наступіла адозва Прэзыдэнта Астроўскага з заклікам да ўтварэньня Беларускай Краёвай Абароны супроць бальшавіцкіх бандытаў і праступнікаў на Беларусі.

Пасьля таго, як быўшыя афіцэры і падафіцэры-беларусы з радасьцю і запалам пасьледвалі гэтаму загаду, адбыліся першыя агляды жаўнераў. З ахвотаю выконваючы загад валаснога старшыні, сабраліся мужчыны пакліканых гадоў на валасныя зборныя пункты, каб накіравацца адгэтуль у паветавыя цэнтры для лекарска-камісыйнага агляду.

Ня гледзячы на далёкую часам дарогу, настрой у маршыруючых калёнах быў дасканалы. Мужчыны прыбылі на месца з музыкай і сьпевам, прыгэтым вайсковую музыку замянялі гармошкі.

Гэта быў сапраўдны абраз агляду, якім яго можна пабачыць усюды, пачынаючы ад разьвітаньня з жонкай і дзяцьмі, з бацькамі, братамі і сёстрамі аж да чаркі гарэлкі і неабходнай валізкі, або пакунку, у якім кожны меў, апрача дарожнага заспасабленьня, патрэбныя рэчы, [illegible] рукамі жонак і бацькоў.

У памяшчэньні, дзе адбываецца лекарска-камісыйны агляд пануе ад самай раніцы вялікі рух. Пры даўгім стале сядзіць беларуская аглядная камісія, з начальнікам павету на чале. У суседнім пакоі адбываецца лекарскі агляд. Беларускі доктар грунтоўна правярае ў мужчын даслоўна сэрца і почкі. У міжчасе перад памяшчэньнем, дзе адбываецца агляд, разгарнуўся радасны жывы абраз.

На сваіх фурманках прыбылі сюды жонкі, бацькі і дзеці з паасобных вёсак, каб — згодна звычаю — прысутнічаць пры гэткім важным здарэньні. Настрой падымаецца з кожнай гадзінай. Калі сапраўды па жаночым твары пацячэ часам сьляза — гэта належыць да жаўнерскага разьвітаньня, аднак, ня псуе паднятага настрою.

У памяшчэньні агляд адбываецца далей.

Па аднаму ўваходзяць мужчыны ў сярэдзіну. Усе яны акуратна падрэзалі валосьсе і барады, так што толькі крыху падобны да сваіх пашпартных здымкаў. Яны зрабіліся маладзейшымі і, як здаецца, больш рухлівымі і эластычнымі. Яны з радасьцю вітаюць пастанову Прэзыдэнта, які дае ім цяпер зброю ў рукі, каб яны маглі бараніцца ў барацьбе з бандытызмам, які імкнецца зьнішчыць іх жыцьцё і маёмасьць праступніцкімі забойствамі і нападамі, грунтоўна выкараніць гэтую заразу і ачысьціць дарогу да мірнай працы і адбудовы.

Яны таксама добра разумеюць, што дазвол на ўтварэньне Беларускай Краёвай Абароны зьяўляецца новым доказам даверу з боку нямецкага камандваньня беларускаму народу.

Гэта відаць таксама з шматлікіх добраахвотніцкіх заяваў ад мужчын іншых гадоў нараджэньня, якія пакуль што яшчэ не пакліканы. Мы мелі нагоду пагутарыць з адным з такіх добраахвотнікаў.

Ён зьяўляецца селянінам і абрабляе сваю гаспадарку разам з 65 гадовай маткай і сястрой. Калі была абвешчана адозва Прэзыдэнта, матка сказала сыну: «Цяпер настаў час — ты мусіш ісьці». Ён апавядае нам, як за савецкіх часоў ён лучыў на пяць гадоў у турму праз подласьць аднаго жыда. Зразумела, што і ягоная сям'я таксама пацярпела прыгэтым, дзякуючы «грунтоўнасьці» бальшавіцкіх мэтадаў у гэтых выпадках. З задаваленьнем выслухалі матка, сын і дачка загад Прэзыдэнта, які дае ім магчымасьць адплаціць за перажытае цярпеньне. Ужо даўно працуе сястра пры нямецкім вайсковым урадзе.

Кіруючыся гэтым, малады беларус уступае зараз у Беларускую Краёвую Абарону, ня гледзячы на тое, што ягоная 65-гадовая матка мусіць цяпер сама весьці гаспадарку. Яна разумее, які цяжар бярэ на свае старыя плечы, але ані на хвіліну не адступае ад сваёй пастановы.

Яна і ейная сям'я ведаюць бальшавізм і добра адчулі ягоныя багаславеньні на сваім целе. Яны разумеюць, што цяпер настала апошняя вялікая нагода разьлічыцца з сьмяротным ворагам, які, у выпадку выпаўненьня пляну Сталіна, кінуў-бы ізноў Беларусь у пропасьць жудасных мукаў і цярпеньняў. Ён не зьяўляецца адзіным добраахвотнікам. Толькі з аднэй вёскі замальдавалася дваццаць добраахвотнікаў, усе маладыя хлапцы, якія могуць, урэшце, выступіць са зброяй у руках супроць бальшавізму.

Аніводнага з пакліканых не забракавала, ніхто не спрабаваў выкруціцца ад свайго абавязку. Прыгодныя да службы застаюцца адразу ў кашарах, у якіх адбываецца і лекарска-камісійны агляд. Кашары ўладжаны па-нямецкаму абразцу, з чыстымі ложкамі, сяньнікамі й коўдрамі і ўсімі патрэбнымі ўбікацыямі.

Пасьля агляду мужчыны маршыруюць у лазьню. Пасьля гэтага пачынаецца вайсковае абучэньне пад камандаю беларускіх афіцэраў і падафіцэраў. Жаўнеры Беларускай Краёвай Абароны атрымліваюць нямецкае вайсковае заспасабленьне (выжыўленьне).

У хуткім часе яны будуць апрануты і атрымаюць зброю.

Гэтак сьвядома і рашуча прыступаюць беларусы да ганаровай службы сваёй Бацькаўшчыне, якая перажывае зараз адну з найвялікшых і вырашаючых гадзін у гісторыі.

Вайна

Ня гледзячы на тое, што ў мінулы тыдзень на ўсіх адрэзках Усходняга фронту, таксама паўдні, прайшла хваля марозаў і сьнегавых завеяў, якія ўнясьлі вялікую перашкоду ў ваенныя дзеяньні, аднак, баі прадаўжаліся з нязьменнай сілай далей. Бальшавікі масава наступалі амаль на ўсіх адрэзках фронту, галоўным чынам і далей на паўдні. Прыгэтым у апошні час заўважаецца ўзмоцненая супроцьакцыя нямецкіх, румынскіх і вэнгерскіх аддзелаў.

Бальшавіцкі наступ на паўдні праводзіцца цяпер у трох напрамках. Першы наступ адбываецца найдалей на паўдні—каля Чорнага мора і Адэсы. Усе спробы бальшавікоў праламаць нямецкія лініі на захад ад Ачакова і Бяразоўкі і перайсьці рэчку былі поўнасьцю адбітыя нямецкімі аддзеламі з вялікімі стратамі для ворага. Горад Ачакоў іграў даўней вялікую ролю на паўночным беразе Чорнага мора, як моцная крэпасьць. Сяньня ён гэтую роль ужо страціў, бо па дарозе да Адэсы існуюць яшчэ два далейшыя ўмоцненыя ліманы, не гаворачы ўжо аб шырокім усьці ракі Цілігул, дзе ляжыць горад Беразоўка. Дзеля гэтага дарога да Адэсы для ворага вельмі цяжкая. Таму вораг стараецца абыйсьці гэтыя цяжкасьці, кінуўшы свае галоўныя сілы на захад ад Беразоўкі ў паўночна-паўдзённым напрамку.

Сярэдні адрэзак бальшавіцкай афэнзывы знаходзіцца паміж ракамі Днястром і Прутам з напрамкам на поўдзень. Цэнтрам гэтых баёў зьяўляюцца гарады Станіславаў—Чэрнаўцы. Мэтай гэтых баёў зьяўляецца перарушэньне спалучаньня з Адэсай і паходу на Румынію. Таму тут контр-наступы нямецка-румынскіх аддзелаў усьцяж узрастаюць. Таксама вэнгерскія аддзелы прыймалі чынны ўдзел у гэтых баёх, асабліва каля Станіслава, дзе яны дашчэнту зьнішчылі адну варожую зматарызаваную брыгаду і занялі некалькі мясцовасьцяў.

Трэцім адрэзкам зьяўляецца абшар Тарнопаль—Ковель. Вораг некалькі разоў кідаў тут у бой вялікую колькасьць пяхоты, танкаў і артылерыі, штурмуючы Тарнопаль і Броды. Ня гледзячы на вялікую перавагу ў людзкім і ваенным матарыяле, усе гэтыя спробы засталіся дарэмнымі. Нямецка-румынска-вэнгерскія аддзелы некалькі разоў супольна правалі шэраг контр-наступаў, у выніку якіх былі разьбіты моцныя варожыя пяхотныя групы, зьнішчана шмат танкаў, гарматаў і захоплены абоз. Таксама шматлікія спробы ворага заняць Ковель скончыліся поўнай няўдачай. Абаронцы гэтага гораду ня толькі адбілі ўсе варожыя наступы, але таксама пераходзілі ў контр-атакі, у выніку якіх вораг страціў некалькі мясцовасьцяў. На поўнач ад гораду нямецкія штурмавыя аддзелы прадаўжаюць далей адцясьняць ворага, які быў прымушаны некалькі разоў адступіць.

Між Дняпром і Чавусамі таксама прадаўжаюцца цяжкія баі. Вораг тут кінуў у бой 17 пяхотных дывізыяў, адну зматарызаваную брыгаду і дзьве танкавыя брыгады. Нямецкія аддзелы, часта ў рукапашных баёх, поўнасьцю адбілі гэтую бальшавіцкую навалу. Іх страты ў людзкім і ваенным матарыяле надзвычайна вялікія. Такім чынам, спроба бальшавікоў праламаць тут нямецкія лініі і гэтым разам скончылася поўнай няўдачай. Аднак, бальшавікі падводзяць сюды ўсьцяж сьвежыя сілы. Відавочна яны будуць прабаваць яшчэ далей на гэтым важным адрэзку прадаўжаць сваю афэнзыву. Таму трэба лічыцца з тым, што гэтыя баі патрываюць даўжэй.

На поўдзень ад Пскова і паўдзённы-ўсход ад Острава некалькі дзён прадаўжаліся таксама цяжкія баі. Бальшавікі пачалі тут свой наступ з вялікай колькасьцю пяхотных дывізыяў, танкаў, артылерыі і баявых самалётаў. Таксама й гэтыя баі скончыліся поўнай няўдачай для ворага. Аб яго стратах тут гаворыць тое, што на працягу трохдзённых баёў было зьнішчана нямецкімі аддзеламі 172 варожых танкаў і зьбіта 39 самалётаў. Але й тут вораг сьцягае ўсьцяж сьвежыя сілы,, так што трэба лічыцца з далейшымі баямі.

На паўдзённы-захад ад Нарвы нямецкія аддзелы з дапамогай артылерыі, кідальнікаў моц[illegible] бомбаў, танкаў і баявых самалётаў, падчас некалькідзённага наступу, сярод лясоў і балотаў, акружылі некалькі бальшавіцкіх пяхотных дывізыяў і іх поўнасьцю зьнішчылі. Спробы ворага выйсьці з акружэньня не ўдаліся. У гэтых баёх вораг страціў 6.000 забітых, некалькі сот палонных, 59 гарматаў і шмат іншага цяжкога і лёгкага аружжа. За мінулы тыдзень бальшавікі страцілі на ўсходнім фронце 497 танкаў.

На італьянскім фронце не адбывалася ніякіх паважных ваенных дзеяньняў. Мацнейшы наступ ворага на паўночны-захад ад Кассіно быў поўнасьцю адбіты, захоплены палонныя.

Нямецкія тарпэдныя самалёты збамбардавалі ў паўночна-афрыканскіх берагох варожы канвой караблёў, у выніку чаго былі затоплены 2 фрахтары на 18.000 БРТ і цяжка пашкоджаны далейшыя 10 гандлёвых караблёў на 63.000 БРТ і 1 зьнішчальнік. У паўночным моры нямецкія падводныя лодкі у апошніх днях заталілі 14 зьнішчальнікаў і карвэтаў, сярод іх некалькі вялікіх зьнішчальнікаў клясы «Трыбал». На Канале было зьнішчана 7 хуткабежных ангельскіх лодак.

За мінулы месяц нямецкія ваенна-марскія й паветраныя сілы зьнішчылі 29 англа-амэрыканскіх гандлёвых караблёў на 156.000 БРТ., а 31 на 176.000 БРТ так цяжка пашкодзілі, што трэба лічыцца са стратай большасьці з іх. Акрамя таго было затоплена 22 зьнішчальнікі,

(Працяг на 2-й бачыне).

«Маленькае выкаленьне» на ўсходнім шляху.

Калі гармата зьедзе ў роў, моцныя рукі дапамагаюць выцягнуць яе.

Гіганты падрыхтоўваюцца да адлёту.

Каб скінуць сьнег з крыльляў гіганта, трэба моцна папрацаваць.

(Вайна — працяг з 1-й бачыны)

2 падводныя лодкі і 12 хуткабежных лодак, а 4 зьнішчальнікі і 15 хуткабежных лодак было так цяжка пашкоджана, што трэба лічыцца з іх стратай.

Нямецкае баявое лятунства некальні разоў ізноў цяжка збамбардавала Лёндан і яго ваколіцы.

Англа-амэрыканскае лятунства прадаўжала далей свае тэрарыстычныя налёты на гарады Нямеччыны, асабліва на гарады Браўншвэйг і Нюрнбэрг. Прыгэтым было зьбіта 246 варожых самалётаў, з большасьці 4-х маторных бамбавікоў.

Вайна на Ціхім акіяне. Як паведамляе японскае ваеннае камандваньне, 29-га сакавіка, каля Каралінскага архіпэлягу зьявілася моцная эскадра амэрыканскіх ваенных караблёў. Японскае лятунства ўступіла зарза-жа ў бой, які прадаўжаўся да 1-га красавіка. У выніку чаго былі затоплены 2 варожыя крэйсары і адна авіяматка, вялікія ваенныя караблі, 1 вялікі баявы карабель і шмат іншых меншых караблёў было цяжка пашкоджана. Ад 30 сакавіка да 1-га красавіка моцныя варожыя паветраныя эскадры прабавалі бамбардаваць японскія становішчы на астравох Палеў. Прыгэтым было зьбіта 80 варожых самалётаў. Таксама няўдачна скончыўся напад варожага лятунства на Маршальскія астравы і архіпэляг Бісмарка. Тут было зьбіта 60 варожых самалётаў.

Далей японскае ваеннае камандваньне паведамляе, што вораг канцэнтруе мацнейшыя сілы ў паўдзённым Ціхім акіяне. Гаворыцца аб дзесяці цяжкіх баявых караблёх і авіяматках у даправодзе шматлікіх крэйсараў, зьнішчальнікаў і спэцыяльных іншых караблёў. Хаця вораг ужо страціў шмат ваенных караблёў, але, як зазначае японскае паведамленьне, трэба лічыцца з далейшымі цяжкімі баямі. Яны, быццам, маюць хутка наступаць, бо амэрыканцы выслалі ўжо наперад шмат самалётаў. Японцы адважна чакаюць на гэтыя баі.

Амэрыканскія бомбы на нэйтральную Швэйцарыю

Як урадова паведамляюць, 1-га красавіка 1944 г. у 10.30 гадз. на швэйцарскія кантоны Шаффгаузэн і Тургаў былі скінуты бомбы паўночна-амэрыканскімі тэрарыстычнымі бамбавікамі.

Бомбы спрычынілі вялікія пажары, а асабліва ў горадзе Шаффгаузэн, дзе агонь зьнішчыў апрача шматлікіх жыльлёвых памешканьняў, таксама музэй і касьцёлы. Ёсьць шмат ахвяраў сярод насельніцтва — як сьцьверджана дагэтуль — больш за 150 забітых і некалькі сот раненых.

Гэты налёт амэрыканскіх тэрарыстаў на нэйтральную краіну выклікаў ува ўсёй Швэйцарыі вялікі жаль і абурэньне, тым больш, што ў гэтым выпадку зусім ня можна гаварыць аб налёце на якія-небудзь вайсковыя аб'екты. Налёт на Шаффгаузэн і Тургаў зьяўляецца новым доказам таго, што паветраныя налёты амэрыканцаў носяць тэрарыстычны характар.

Лява залівае мястэчкі і вёскі...

У апошніх паведамленьнях аб выбуху Вэзувія, аб якім мы ўжо пісалі, можна намаляваць сабе жудасны абраз зьнішчэньня, якое нясе з сабой расплаўленая лява. Маса лявы ў 1 мільён кубічных мэтраў сьцякае трымя патокамі з гары з хуткасьцю 200 мэтраў на гадзіну. Мясцовасьці Сан Сэбастыяно і Масса ді Сомля на паўночны захад ад Вэзувія ўжо зьніклі пад масамі лявы. Гэткі самы лёс спаткаў і Цэрколю і эвакуаваную заранеі Поллену. Іншыя мясцовасьці, як Сан Джыорджыо а Крэмано, Порціцы і Торрэ дэль Грэко, пагражае гэтае самае і таму іх жыхары паўцякалі. Іншы паток лявы шырынёй у 300 м., вышынёй у 20 мэтраў, зьнішчыў мясцовасьць Боскотрэказэ і іншыя.

Пры аднэй з мацнейшых фазаў дзейнічаньня вулькану ў прамяньні 35 клм. выпаў попельны дождж, які можна было бачыць нават з Салерно. З кратэру вулькану вылятала каменьне на 300 м. Каля 40.000 асобаў мусіла пакінуць свае жылішчы, каб схараніцца ад патокаў лявы.

На індуска-бурманскай граніцы

Паводле франтовай справаздачы газэты «Асагі Шымбун», у хуткім часе трэба спадзявацца вялікіх баёў у раёне ракі Маніпур, якія будуць вырашаючымі для лёсу важных варожых базаў. У той час, калі японскія і нацыянальна-індускія аддзелы ўсё больш набліжаюцца да Імфалю, вораг робіць вялікую падрыхтоўку для абароны гэтае базы. Ён робіць усё, каб узмоцніць свае згрупаваныя тут сілы. Аднак гэтая падрыхтоўка ўтруднена цяпер тым, што дарога, па якой адбываўся дагэтуль давоз і якая прымыкала да чыгуначнай лініі, адрэзана цяпер японцамі. Увесь транспарт мусіць цяпер адбывацца па вельмі нявыгоднай горнай дарозе з Сільгару і неабходныя падмацаваньні могуць падвозіцца толькі ў зьменшанай колькасьці.

Японскія посьпехі ў Ціхім Акіяне

Галоўная Імпэратарская Кватэра падала да ведама наступнае спэцыяльнае паведамленьне:

29-г сакавіка на поўдзень ад Каралінскага архіпэлягу былі заўважаны моцныя варожыя адзінкі флоту/

Японскае лятунства зараз-жа распачала барацьбу. У часе ад 29-га сакавіка да 1 красавіка былі затоплены два крэйсэры, адна авіяматка, два баявых караблі, а шмат іншых цяжка пашкоджана або падпалена. У часе ад 30-га сакавіка да 1-га красавіка варожае лятунства рабіла спробы заатакаваць японскія пазыцыі на вастравох Ціхага акіяну — Палеў. Прыгэтых апэрацыях было зьбіта 80 варожых самалётаў.

Галоўная Імпэратарская Кватэра падала таксама да ведама, што вораг перайшоў да афэнзывы у паўдзённым Ціхім акіяне, дзе ён сканцэнтраваў моцныя сілы.

У вайсковых кругох Токіо добра разумеюць, што амэрыканцы, ня гледзячы на цяжкія страты, яшчэ маюць паважныя рэзэрвы. Той факт, што амэрыканцы ўжываюць перадусім лятунства прысьпешыць рашучыя баі, якіх трэба хутка спадзявацца.

З УСЯГО СЬВЕТУ

✦ З Анкары паведамляюць, што Могамэд утварыў з даручэньня шаха Ірану новы іранскі ўрад.

✦ Палажэньне ў Палестыне вельмі загострылася. Кожны дзень прыносіць новыя сутычкі, якія аднак не даходзяць да ведама агулу па прычыне вельмі суровай цэнзуры.

✦ Як паведамляюць з Дыякарты, на Яве зроблены спробы будаваць гумовыя дарогі, каб пашырыць транспартныя шляхі гэтага вострава. Гумовыя дарогі будуць са смалы і дравіны, якія перамешваюць з адпадкамі гумы.

✦ Забастоўка гарнякоў у Іоркшыр прыймае ўсё большыя разьмеры. Лік бастуючых рабочых дашоў ужо да 70 000.

50 рудняў мусілі зусім спыніць працу.

✦ Амэрыканскі дзяржаўны падсэкратар Патэрсон падаў да ведама, што ЗША патрабуе яшчэ 1,7 мільён мужчынаў для арміі і флоту. 100 000 людзей для працы на чыгунцы і 40 000 гарнякоў. Адзіным выхадам з гэтага палажэньня быў-бы нацыянальны закон аб службе працы.

✦ Спэцыяльны карэспандэнт агенцтва Рэйтэр пераслаў з СССР справаздачу аб прысязе новай дывізыі польскай арміі ў Савецкім Саюзе, якая адбылася ў прысутнасьці вайсковага прадстаўніка ЗША.

✦ У Жэнэве вялікі пажар палацу Вільсана зьнішчыў 50 000 кніжак, 30 000 музычных партытураў, 20 000 грамафонаў, 30 000 шахматных камплетаў і шмат іншых рэчаў, якія былі ўласнасьцю Камітэту Дапамогі дляваеннапалонных.

✦ Вугорскі міністар унутраных справаў выдаў распараджэньне аб закрыцьці угорскай сацыял-дэмакратычнай партыі, партыі дробных сялян і сялянскага саюзу. Зачынены таксама партыйныя дамы

✦ Ад 1-га красавіка г. г. у Швэцыі зьмяніўся галоўнакамандуючы. На месца дасюлешняга гэнэрала Тэрнэля вызначаны гэнэрал Юнг. Камандуючым войска прызначаны гэнэрал Гольнквіст замест гэнэрала Дугляса.

К. ЕЗАВІТАЎ.

ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ— сам аб сабе

(Працяг).

Чаму-ж без заграпічнага пашпарту?

— Ня маю грошаў на пашпарт.

Выпілі яшчэ. Закусілі. Пачала вытварацца між намі атмасфэра даверу і сымпатыі.

— Гм... Добра — кажа мой знаёмы — я магу вам даць свой пропуск, але трэба тры дні пачакаць. Праз тры дні толькі ў гміне выдадуць мне.

— Ох, толькі праз тры дні!

— Але. Бо, бачыце, мы, прыгранічныя жыхары маем права чатыры разы ў год браць пропуск на выезд заграніцу. Як я браў апошні раз, яшчэ не прайшло тры месяцы. Трэба пачакаць. Пачакайце. Тут я вам падракамандую недарагі заезды дом.

— Але мне трудна чакаць. Я маю вельмі мала грошай... А колькі вам трэба заплаціць?

—Ну, калі ў вас мала грошай... Ну, неяк згаворымся... Ведаеце што: давайце, вып'ем яшчэ па чарцы!

Я ўздыхнуў і заказаў яшчэ гарэлкі і гарачых сардэлькаў.

3. «ДЗЯДЗЬКА» І «ПЛЯМЕНЬНІК».

— Бачу, што вы добры хлапец — кажа пан Кулеша — я ўсё паладжу. Будзе добра. Цяпер пойдзем да маіх прыяцеляў. Яны ведаюць, што я маю ў Варшаве пляменьніка... Вы скажаце, што вы мой пляменьнік... Там мы з гэтага поваду яшчэ вып'ем...

І стары п'яніца хітра мне падмітнуў.

Пашлі. Прыйшлі ў хату нейкага шаўца.

— Ведаеце што? — пачаў весела мой праваднік: — вось неспадзеўка! Сягоньня прыехаў з Варшавы мой пляменьнік... Гэтулькі часу! Ужо больш за дзесяць гадоў, як я яго ня бачыў. Вырас хлапец, праўда? Я-б яго і не спазнаў... А як падобны да маёй сястры! Цяпер хоча ехаць у Кракаў, у драматычную школу... Францусь! знаёмся з маімі прыяцелямі, гэта добрыя людзі...

З гэтай радасьці паявілася гарэлка, закуска, піва. Спачатку мне было нязручна ў гэтай ролі «пляменьніка», але хутка прызвычаіўся, называў пана Кулешу «вуяшэк», расказваў нешта аб жыцьці ягонай сястры, якой я ніколі ў вочы ня бачыў.

Запрасілі мяне на начлег.

Назаўтра зьявіўся Кулеша, ізноў забраў мяне з сабой да іншых сваіх знаёмых —і гэтак прайшлі тры дні.

Калі я прыпомніў яму аб заграпічным пропуску, ён пачаў намаўляць мяне, каб я яшчэ застаўся ў Дамброве, але мне было гэтага даволі. Кулеша, дзякуючы маёй прысутнасьці, меў аказыю адведваць сваіх знаёмых і папівацца.

Чалавек, які ня сее, ня жне, а жыве на Божым сьвеце нейкім цудам.

Усюды ёсьць свае Шылы!

Нарэшце, ёсьць «пшэпустка». У ёй напісана: Андрэй Кулеша, 45 гадоў. Мой новы знаёмы прыяцель дрыжачай рукой перарабляе чацьвёрку на двойку. Выходзіць 25 гадоў. Мне ўсяго толькі 19. Але ўсё-ж больш праўдападобна. Бо я — 19 гадовы хлапчук — на 45 гадовага чалавека ніяк ня выглядаў.

Кулеша праводзіў мяне па вагзал. Мы праз гэтыя дні ужо зжыліся з сабой, што я сапраўды ўжо меў да яго сэнтымэнт блізкі да таго, які адчувае пляменьнік да свайго дзядзькі. Абодва мы ўвайшлі ў свае ролі.

На вакзале сардэчна пацалаваліся на разьвітаньне.

— Памятуй, Францусь! — казаў Кулеша перад самым адыходам цягніка:—як прыедзеш у Кракаў, затрымайся у «Хрысьціянскай Гасподзе» на Клепажу. Там танна і добра.

4. У КРАКАВЕ.

Кракаў. Вечар. На вуліцах гараць ліхтарні. Ужо я рзьмяняў аставшыеся ў мяне рублі (ня шмат!) на аўстрыйскія кроны. Стаю з сваім чамаданчыкам у руцэ і бязрадна гляджу на вуліцу. Стаіць раз звошчыцкіх карэтак. Я клічу:

— Дорожкаж!

Маўчаньне.

Яшчэ раз:

— Дарожкаж!

Нехта мне кажа:

— Вы, мусіць, прыехалі з заграніцы. У нас клічуць: фіякер...

Клічу:

—.Фіякер!

Адзін з возьнікаў сьцебануў пугай, пад'ехаў.

Я даю адрас.

— «Хрысьціянская Гаспода» на Клепажу.

Адзін— два павароты і карэтка затрымалася.

Чаму-ж я не пайшоў пехатой! Гэта-ж так было блізка! ..

5. У ГАСПОДЗЕ.

У начлежцы, у даволі вялізным пакоі восем, ці болей ложкаў. На адным з іх лёг я.

Уначы нехта мяне тузае:

— Вашы дакуманты?

Нада мной стаіць нейкі ягомасьць у чорным паліце, у круглым цьвёрдым капялюшы. На румяным твары тырчаць вусы.

— Вашы дакуманты?

Выцягваю свой расейскі пашпарт.

— Як вы пераехалі граніцу?

Я паказываю пропуск.

Паліцэйскі агент. хаця ня ўмее чытаць парасейску, але гэтулькі разьбіраецца, што бачыць: па пашпарце прозьвішча — Аляхновіч, а на пропуску — Кулеша.

— Тут розныя прозьвішчы! Што гэта значыць?

— Вельмі проста — кажу шчыра: — я прыехаў з чужым пропускам.

— Чаму ня маеце заграпічнага пашпарту?

— Бо дорага каштуе.

— З якой мэтай прыехалі?

— Запісацца ў драматычную школу.

— Апранайцеся. Пойдзем!

— За кго вы мяне прыймаеце? Вы мусіць думаеце, што я нейкі злачынца?

— О, у мяне добрае вока. Я бачу, што вы за птушка! Апранайцеся хутчэй!

І мы пайшлі. Ужо ноч. Вуліцы пустыя. Дзе-ні-дзе сьвецяцца вокны начной кавярні.

6. ПЕРШЫ РАЗ У ВАСТРОЗЕ.

Адчынілася нейкая брама. Узялі мой чамаданчык. Забралі капялюш, палку, шалькі. Упіхнулі у нейкую закратаваную кануру, дзе на голых нарах спалі нейкія абарванцы...

Сумныя думкі. Вось як кончылася маё падарожжа! Я ў вастрозе! Што цяпер будзе? Можа прыдзецца гэтак сядзець цэлыя гады?...

На другі дзень раніцай мяне паклікалі у канцылярыю. Кароткія допыты: хто я? Чаго прыехаў? З чаго буду жыць?

Кажу, што маю матку у Вільні, якая прышле мне грошы, як напішу свой адрыс.

Перапачаваўшы частку ночы у «Хрысьціянскай Гасподзе», частку у вастрозе, я ўжо на волі...

7. РЭДАКТАР НА ЛУКІШКАХ.

1910-ты год. Я ўжо у Вільні. Паезьдзіўшы пару гадоў з тэатрам па розных гарадох, я ізноў апынуўся у сваім родным горадзе. Працую як рэпартэр у віленскіх газэтах. Пасьля выдаў свой тыднёвы гумарыстычны часапіс. Маю ужо 26 гадоў.

Але за адзін артыкул улада зачыніла мой тыднёвік. Абвінавачваюць мяне у «стремлении к ниспровержению существующего строя» ды у «возложении хулы на бесплотныя силы небесныя».

Чакаю, калі мяне паклічуць да сьледчага.

Прыйшла паперка, каб я заўтра зьявіўся. Ведаю, чым гэта пахне. У гэты самы дзень сядаю у цягнік і еду ізноў у Аўстрыю. Але цяпер ужо не на Дамброву, але па Сасновец. Гэтаксама, як і першы раз, пераяжджаю я мяжу. Зноў працую на сцэне.

У 1913 годзе — «Трохсотлетие Дома Романовых». Амністыя. Хапаю газэту. Прагавіта чытаю. Што за ліха! — Першы артыкул падыходзіць пад амністыю, але «возложение хулы» (§ 73) засталося. А хочацца да хаты! Родная Вільня цягне... Еду назад. Зьяўляюся да пракурора Арыштоўваюць. Судзяць. Даюць год вастрогу.

Сяджу — і пачынаю пісаць. Віленскія Лукішкі, як правільна адзначыў Максім Гарэцкі, былі імпульсам да мае літаратурнае працы...

8. У КОЎНІ.

1922 году. Хачу ехаць у Бэрлін. Паеду праз Коўню, бо туды эміграваў наш беларускі ўрад. Там мне памогуць атрымаць пашпарт.

У Бэрліне сядзіць Жылуновіч, якому даручана выдавецтва беларускіх аўтараў. Я чуў, што і маё цешта будзе друкавацца.

Атрымаў у Вільні пропуск. Зіма. Але я іду пехатой шляхам на Ятэлюны. Грошай на падводу ня маю.

На літоўскай граніцы прашу, каб тэлефанічна перагаварылі з беларускім урадам. Доўга ня могуць злучыцца. Нарэшце, кончана. Мяне пускаюць у Коўню.

Пакуль зробіцца пашпарт — трэба жыць. Шукаю работу Якой-колечы работы. Іду да свайго віленскага знаёмага — дэкаратара дзяржаўнага тэатру Дудзекаса. Можа там квачом зараблю крыху грошаў.

Нажаль ужо мае памоцніка. Але дае добрую раду Раіць мне пайсьці у кабарэ. Прапануе сваю пратэкцыю.

(Заканчэньне у наступным нумары).

У дапамогу настаўніку

Дзеткам

Вучэцеся, дзеткі, дужэйце на волі,
каб скарбы навукі знайсьці,
каб лепш было з жыцьцем змагацца за долю
на роднай і мілай зямлі!

Бо цяжка, ой цяжка змагацца тым людзям,
хто ў вечнай цямноце жыве!
Ня бачыць ён сьвету і бачыць ня будзе,
бо сьвет той навука дае.

Загадкі

1. Чорная карова
усіх пабарола,
белая ўстала—
усіх пападнімала.

2. Бегла ліска
каля лесу блізка:
ні сьцежкі, ні дарожкі,
толькі залатыя рожкі.

3. Сядзіць пані
у зялёным жупане;
хто яе ўбача,
той заплача.

4. Сам тонак, як паясок;
маю востранькі насок;
Процiў высокіх панічоў у злацех.
Як выйду ў поле ваяваці
Яны на мяне лезуць,
а мяне іх зубкі рэжуць.

Ня ўсё толькі аб сабе

Друзлы сівы дзед садзіў яблыні ў зямлю. Хлопчык прыглядаўся, як стары цяжка працаваў і сказаў яму: — нашто табе, дзедку, працаваць гэтак цяжка? Ты ўжо стары, скора памрэш і ня будзеш есьці яблыкаў з гэтых дрэўцаў.

Стары адказаў хлапцу: — Калі я не дажду́ся з гэтых дрэўцаў садавіны, дык дачакуцца другія. Можа, як вырастуць на гэтых дрэўцах яблыкі, і табе дадуць яблычак, і ты тады спамянеш дзедку добрым словам.

Бацька і сын

Бацька навучаў сыноў, каб яны жылі ў згодзе, яны ня слухалі. Вось ён загадаў прынясьці венік і кажа: «Пераламеце»!

Колькі сыны ні мардаваліся, пераламаць не маглі. Тады бацька разьвязаў венік і загадаў ламаць па адным прутку.

Сыны лёгка пераламалі паасобку ўсе пруткі. Тады бацька кажа:

— «Гэтак сама і вы: калі будзеце жыць у згодзе, ніхто вас ня зможа, а калі будзеце сварыцца ды параскідаецеся, усякі вас лёгка здалее згубіць».

Прыказка:
Хоць вох, ды ўдвох.

Глеба

На развораным полі мы бачым чорную або шэрую паверхню зямлі. Калі на гэтым полі мы выкапаем глыбокую яму, то на сьценцы яе мы ўбачым чорны або шэры пласт зямлі. Гэты верхні пласт зямлі называецца **глебай**.

На абрыве крутога берагу ракі або крутога схілу аўрага можна пабачыць ня толькі пласт глебы, але і пласты зямлі, што ляжаць пад ім.

Калі ўважліва разгледзець пласт глебы на абрыве, можна заўважыць у ім жывыя і адмёршыя ўжо карэньні расьлін, гніючыя рэшткі леташняй травы, жывых і мёртвых жучкоў, чарвей і іншых дробных жывёл.

Ніжэй глеба паступова становіцца сьвятлей і няпрыкметна пераходзіць у пласт зямлі, што ляжыць пад ёй. Гэты пласт зямлі, які ляжыць пад глебай, называецца **мацярынскай пародай**, або **падглебай**. Падглебу могуць утварыць розныя пароды: гліна, пясок, вапняк і т. д. На мацярынскай пародзе з яе верхняга пласта і ўтвараецца глеба.

Яшчэ ніжэй, пад мацярынскай пародай, ляжаць іншыя розныя пласты зямлі.

Глеба мае вельмі вялікае значэньне ў жыцьці расьлін, а значыць і для сельскай гаспадаркі. Ураджай вырошчваемых намі расьлін у многім залежыць ад глебы.

Развядзеньне садоў

Разьвядзеньне садоў і пасадка ў іх дрэваў прыносіць нашай гаспадарцы вялікую карысьць. Але не заўсёды магчыма дастаць патрэбных для пасадкі дрэў.

У нашых лясох можна знайсьці шмат маладых дзічак яблынь і ігруш. Настаўнік школы на лекцыях прыродазнаўства можа практычна пазнаёміць вучняў з пасадкай і прышчэпкай садовых дрэў. Гэта справа ня цяжкая. Калі растане зямля, трэба пайсьці ў лес і знайсьці там дзічак, а іх у нашых лясох ёсьць вельмі многа, прынесьці да хаты, пасадзіць іх у добрую глебу і потым прышчапіць. Робіцца гэта так: бярэцца галінка ад дрэва, каторае дае добрыя плады і не баіцца марозаў. Галінку трэба браць такой таўшчыні, як і ствол дзічкі, яна зразаецца наўкос садовым нажом і прыкладаецца да зрэзанага такім самым чынам пянька дзічкі. Прыкласьці трэба шчыльна. Потым замазаць садовай замазкай і завязаць чыстай рагожай ці вузкай палоскай тонкага палатна. Праз некаторы час абедзьве часткі зрастаюцца. Завязка зьнімаецца.

Замазку можна прыгатаваць самому. Для гэтага трэба ўзяць яловай жывіцы, воску і несалёнага тлушчу ў роўных частках. Усё гэта награваецца на агні, перамешваецца. Пры ўжываньні замазку трэба крыху падаграваць. Калі настаўнік сам ня ведае, як трэба рабіць прышчэпку і варыць замазку, можна прачытаць у кніжцы, або запытаць у таго, хто добра ведае гэту справу. Дзеці гэткімі работамі вельмі цікавяцца і ахвотна за гэта бяруцца. Садоў у нас вельмі мала і школа шмат чаго можа зрабіць у гэтым напрамку і прынесьці вялікую карысьць нашай гаспадарцы.

Яшчэ лепей было-б настаўніку або настаўніцы завесьці школку пладовых дрэў пры сваёй школе. Зразумела, што ў першую чаргу настаўнік сам павінен зацікавіцца і палюбіць гэту карысную і занятную справу.

Добра прыгледжаная школка можа прынесьці і значны прыбытак таму, хто яе мае і добра за ёй даглядае.

Гістарычная чытанка

Крэўская вунія. Альгерд пакінуў вялікакняскі пасад свайму сыну Ягайлу, але гэты выбар аказаўся нешчасьлівым і прынёс Беларусі шмат бяды. Ягайла не адзначаўся тымі якасьцямі духа, што яго слаўны айцец і дзед. Быў ён лёгкадумным, лянівым, бязлітасным і каварным юнаком. Стаўшы вялікім князем, ён хутка азброіў супроць сябе сваіх падданых. Народ і баярства жадалі бачыць на віленскім пасадзе слаўнага князя Кейстута, які быў родным братам Альгерда і яго неадлучным памочнікам. Тады Ягайла, пры помачы хітрасьці і здрады, схапіўшы свайго дзядзьку і яго сына Вітаўта, зачыніў у вежы Крэўскага замку. Тут на пяты дзень зьняволеньня прыстарэўшы Кейстут быў задушаны пасланымі забойцамі. Толькі Вітаўту ўдалося зманіць стражу і ўцячы за граніцу.

У той час польскай каралевай была маладая й прыгожая Ядвіга, апошняя з пануючага там каралеўскага роду. Дык польскія паны шукалі ёй мужа, каб забясьпечыць пасадапрыемства. Польшча вельмі баялася растучай магутнасьці нашай Бацькаўшчыны, дзеля таго палякі парашылі выкарыстаць безхарактарнасьць і пустое ўладалюбства Ягайлы, каб ня толькі забясьпечыць сабе мірнае сужыцьцё з Вялікім князьствам Літоўскім, а і падпарадкаваць яго магутнасьць для сваіх мэтаў і інтарэсаў. Ягайлу была запрапанавана польская карона з варункам, што абедзьве дзяржавы злучацца пад уладай супольнага гаспадара, захоўваючы ўнутраную незалежнасьць. Такая злучнасьць завецца пэрсанальнай вуніяй. Апрача таго, Ягайла павінен быў пакінуць праваслаўную веру і прыняць каталіцтва з усімі сваімі падданымі. Пагадненьне было падпісана ў Крэве, ад таго і вунія гэта завецца крэўскай.

У 1386 годзе Ягайла адправіўся ў Кракаў і там ажаніўся з Ядвігай, каранаваўся на польскага караля.

Але беларускі народ быў супроць вуніі, бачучы ў ёй пачатак заняпаду магутнасьці й славы Вялікага Князьства Літоўскага. Каталіцтва прыймалася толькі на Жмудзі, дзе панавала яшчэ ў значнай меры паганства, ды часткова ў Заходняй Беларусі. Хутка агульнае незадаваленьне з Вуніі ператварылася ў адкрытае паўстаньне супроць Ягайлы, на чале каторага стаяў Вітаўт.

Працяглая вайна скончылася пагадненьнем. Ягайла прымушаны быў уступіць і аддаў вялікакняжэўскі пасад Вітаўту. Крэўская вунія была сарвана. Але ад гэтага часу беларускі народ падзяліўся на праваслаўных і каталікоў.

Як Янка і Зося заводзілі чысьціню

Сільны мароз не даваў дыхнуць на вуліцы, калі Янка з Зосяй вярталіся з школы. Толькі як апынуліся яны ў хаце, тады загаварылі.

— Ці помніш ты, Янка, што сёньня казала настаўніца?

— Чысьціня і сьвежае паветра найлепш спрыяюць здароўю — адрапартаваў Янка словы настаўніцы. — А тут у нас якраз духата. Дык, мусіць, трэба спаўняць зараз добрую раду.

Але... што мама й тата скажуць, як прыйдуць. Ты-ж усё цяпло выпусьціш з хаты — клапацілася Зося.

—Але... Аднак трэба усё-ж фортку ці дзьверы адчыніць. Я ўжо адчыняю, а ты, Зоська, падмяці падлогу мокрым венікам і вытры пыл.

Не пасьпелі дзеці скончыць сваёй работы, як прыйшла маці і бацька.

— Што гэта? На дварэ мароз, а вы фортку адчынілі.

— Трэба, каб было чыста, мамачка. Сёньня-ж настаўніца сказала, што, хто жыве ў духаце ці ў брудзе, той памрэ ад сухотаў, або ад якое іншае хваробы.

— Праўда, дзеткі, праўда. Толькі-ж такі холад — пачынала гневацца маці.

— Ды не бядуй, матка. Няхай робяць парадак. Бо як чыста, дык ўсё-ж прыямней жыць — дадаў бацька.

— Апрача гэтага, татачка, настаўніца ўсім прыказала чыста мыцца, бо гэта таксама вельмі добра для здароўя.

— Ну, дык глядзі-ж мыйся, — умяшаўся Янка, бо мы ў школе выбралі спэцыяльных дзяжурных, якія будуць кантраляваць, ці ўсе прыходзяць у школу чыстымі. Хто-ж будзе брудны, таго ня прыймем да ніякіх гульняў і агулам ня будзем уважаць яго за свайго сябру.

Марозка

У аднэй мачыхі была падчарыца і родная дачка. Родная, што ні зробіць, за ўсё яе хваляць, а падчарыца як ні стараецца, як не патрапляець — усё ня так, усё блага. А трэба праўду сказаць, што дзяўчынка была — золата. І здумала мачыха няродную дочку з хаты збыць; як прыстала да дзеда, як прыстала.

— Вязі яе куды хочаш, каб вочы мае ня бачылі, каб вушы мае аб ёй ня чулі, ды не вязі яе ў чужую вёску, у цёплую хату, а ў чыстае поле, на траскучы мароз!

Дзед замаркоціўся, заплакаў, пасадзіў дачку ў сані, завёз яе ў чыстае поле і кінуў у гурбу, а сам барджэй дамоў, каб вочы не глядзелі на дачушкіну сьмерць.

Асталася бедненькая ў сьнягу, трасецца ад сьцюжы і ціханька плача... Ажно йдзе мароз, ідзе падскоквае, на дзяўчыну паглядвае:

— Дзяўчынка, дзяўчынка, я — Мароз-Чырвоны нос!—Вітай, Марозе, відаць цябе Бог прыслаў па маю душу грэшную?

Мароз хацеў яе замарозіць, але падабалася яму яе разумная гутарка, пажалеў. Кінуў ён ёй мядзьвежы кажух. Надзела яна мядзьвежы кажух, падкорчыла ногі і сядзіць. Ізноў прышоў Мароз-Чырванос: ідзе, падскоквае, на дзяўчыну паглядвае:

— Дзяўчынка, дзяўчынка, я Мароз-Чырванос! — Вітай, Марозе, відаць цябе Бог прыслаў па маю душу грэшную? А Мароз прыйшоў зусім не па душу: ён прынёс дзяўчынцы вялікую скрыню, поўную ўсялякага дабра на пасаг. Села яна на скрыню, гэткая вясёленькая ды прыгожанькая! Ізноў прыйшоў Мароз-Чырванос. Яна яго прывітала, а ён ёй даў сукню, шытую серабром і золатам. Надзела яна сукню і стала гэткая стройная! Стаіць і песьнечкі пяе. А мачыха па ёй хаўтуры спраўляе, напякла бліноў і пасылае дзеда: — «Ідзі, дзедзе, вязі хаваць сваю дачку».

Дзед паехаў. А сучачка пад сталом: Цяў! Цяў! Дзедаву дачку ў золаце, у серабры вязуць, а бабіну замуж не бяруць! — Маўчы, дурная! На блін, скажы: бабіну дачку замуж вазьмуць, а дзедаву хаваць вязуць!

Сучка зьела блін ды ізноў:

— Цяў! Цяў! Дзедаву дачку ў золаце, у серабры вязуць, а бабіну замуж не бяруць. Баба і бліны давала, і біла яе, а сучка ўсё сваё: «Дзедаву дачку ў золаце, у серабры вязуць, а бабіну замуж не бяруць!» Скрыпнулі вароты, адчыніліся дзьверы, нясуць скрыню высокую, цяжкую, ідзе падчарыца — уся блішчыць. Мачыха глянула і рукамі пляснула.

— Дзедзе! Дзедзе! Запрагай двое коні, вязі скарэй маю дачку, пасадзі на тое поле ды на тым месцы.

Павёз дзед бабіну дачку на тое поле. Прыйшоў Мароз-Чырванос, паўзіраўся на сваю гасьцю, паскакаў каля яе, а як разумнае гутаркі не пачуў, узяў і замарозіў. На другі дзень паслала баба дзеда па дачку. Вярнуўся дзед, пабегла баба сустракаць дачку, ды замест яе абняла сьцюдзёнае цела.

Вайна ваўка з сабакамі

(КАЗКА.)

У аднэй вёсцы ў багатага гаспадара было вясельле і ў яго быў сабака, які надта прыязна жыў з ваўком. Наеўся сабака на вясельлі ўсяго, чаго хацеў, і пайшоў увечары ў поле, за хлеў і качаецца сабе наеўшыся. Прыходзіць воўк і пытаецца ў яго.

— Чаму ты сягоньня такі сыты?

— А ў майго гаспадара цяпер вясельле і ў хаце поўна мяса, хлеба, пірагоў і ўсяго іншага, так што я еў, еў колькі хацеў. Хадзі, калі хочаш і ты, цяпер цёмна, усе занятыя вясельлем і ніхто на цябе ня зьверне ўвагі.

Падумаў воўк, і хоць страшна яму было ісьці да людзей, але-ж надта моцна хацелася есьці, дык паслухаў, пайшоў з сабакаю. Прыйшлі да хаты, дзьверы былі адчынены і ўсе былі занятыя вясельлем, дык ніхто і не пабачыў ваўка. Падвёў тады сабака ваўка пад стол і даваў яму есьці ўсё, што толькі было скінутае са стала. Наеўся воўк ды дзякуе сабацы і хоча ісьці.

— Пастой — кажа сабака, — зараз будуць каравай дзяліць, песьні сьпяваць, дык і ты паслухаеш.

І сапраўды, хутка сталі дзяліць каравай і песьні сьпяваць, якія ваўку вельмі падабаліся. Кажа тады ён сабацы:

— Ведаеш, браце, і я засьпяваю з імі.

— Што ты? Сядзі ціха!

Пасядзеў воўк, пасядзеў ды ізноў кажа сабацы:

— Не, братко, не ўцярплю, запяю.

— Што ты здурэў, хочаш бяды? Маўчы і сядзі, — кажа яму сабака.

Тымчасам сабака задрамаў, а воўк такі не сьцярпеў, надта яму падабаліся песьні, узяў ды завыў пад сталом. Як пачулі людзі, дык спачатку перапалохаліся, а пасьля, схапіўшы хто качаргу, хто палена, хто венік і давай ваўка біць, так што ледзь воўк уцёк з хаты. Адбегся ён да лесу, а пасьля вярнуўся назад у сяло і кліча сабаку:

— Ну, — кажа воўк сабацы — ты мяне абмануў, праз цябе мяне пабілі і гэтага я табе не дарую. Давай будзем вайну вясьці, хто каго паб'е, той таго і з'есьць. Выбірай ты сабе войска, а я сабе выбяру і заўтра гэтак будзем ваяваць.

Боязна сабацы ваяваць з ваўком, але што-ж рабіць, трэба было ваяваць. Думаў тады сабака цэлую ноч, якое тут выбраць сабе войска. Назаўтра-ж бярэ ён барана, пеўня і гусю і ідзе. А воўк узяў кабана, зайца і рыся. Вышла сабачае войска за сяло, ды чакае ваўка. А воўк тымчасам хацеў ведаць, якое там войска ў сабакі і кажа зайцу:

— Пайдзі, брацейка, даведайся, што там за войска ў яго.

Пабег заяц, здалёк прыгледзеўся, прыбег да ваўка і расказвае:

— Браце! Прападзем мы ўсе ад гэтага войска: сабака адзін надта вялікі і здаровы, другі жаўнер нейкі з чырвонаю меднаю шапкаю і з вялікім памялом ззаду, з вострым нажом у роце і йдзе ды кажа сабацы: «куды, куды ідзеш, я ўсіх адзін паб'ю». Другі вялікі, вялікі касматы з вялізарнымі віламі на галаве ідзе ды кажа: «Бэ-э! Я ўсіх на вілы паніжу!» Трэці ідзе з доўгаю жэрдкаю, а на канцы яе круг і ён пытаецца: «Дзе яны, дзе яны? я ўсіх стапчу». Воўкава войска спалохалася і давай хавацца: кабан зарыўся ў лісьце, ды ляжыць і ня дыхае, а воўк бачыць, што схавацца не пасьпее, стаў на заднія лапы зьвярнуўшыся да сабачага войска і стаіць. «Яны падумаюць— разважаў воўк, што я пень і не пазнаюць». А заяц схаваўся за яго і стаіць. Тымчасам бліжэй падыходзіць сабака са сваім войскам. Падыйшоў баран да ваўка і захацелася яму пагуляць, дык ён разагнаўся і стук ілбом у ваўка, але так моцна, што яму амаль мазгі ня выскчылі. Заяц спалохаўся і хацеў уцякаць, але сабака яго зараз хап ды зlавіў. А певень узьлез на кабана і давай лісьце адграбаць і клёваць: як клюне, так проста кабана за скуру і дзярэ. Цярпеў, цярпеў кабан, а бачыць, што баліць і думаў, што яго нажом рэжуць, дык схапіўся і ўцёк. Бачачы рысь, што бяда, ціхенька сядзеў на дзераве, каб яго хто не пабачыў, сабачае войска, паглядзеўшы кругом, што нідзе ўжо нікога няма, пайшло да хаты.

Ад гэтага часу воўк, як толькі пачуе, што дзе небудзь ёсьць вясельле, дык хуценька ўцякае.

ЯЗЭП ПУШЧА

Як люба тут...

Як люба тут, ля родных каляін,
дзе сонца з ветрам песьню калыхалі!
Іду сьцяжынай сумнаю адзін
і зрок губляю ў задумённых хвалях.

Душа мая расхрыстана зусім,—
усем з яе сарваны параліны,
Якая сочная над лесам сінь,
якія тоны ў жытніх пералівах!

Дуброва ветліваківае галавой;
гамоніць з далямі сівая Сьвіслач.
Крынічны плёск на росных паплавох
сялянскія люляе думы-мысьлі.

Я тут правёў свайго маленства дні,
тут беднасьць песьціў кволымі рукамі.
Здаецца мне—за ўзгоркам сьпелых ніў
і сёньня, як ўчора раніца рыкае.

У гэтай у вялікай прастаце
прыгожае пазнаць мне давялося.
На вадапоі дзён краса расьце,—
Хвалюецца. шуміць яе калосьсе.

Зажынкі я спраўляю кожны год, —
мэлёдый сонечных люблю пахмельле.
Адным кілішкам п'е са мной народ
пітво, не падфарбованае зельлем.

Суседзям-жа кляновых дам дайніц,
а з чары сэрца дам свёй матулі.
Хай песьня звоніць музыкай крыніц,
хай да сябе асьмеяных прытуліць.

Да біяграфіі Канстанцыі Буйла

1916 год. Вільня. Малы пакойчык сп. Баляслава. На стале рукапісныя матарыялы да беларускай моваведы. Сп. Баляслаў кажа да аўтара гэтых радкоў: «Вось, пачытайце гэтую кніжку, а я папрацую тымчасам над беларускім дзеясловам» бо мая «Граматыка беларускай мовы» толькі што пачата. Страшэнная праца. Проста рукі ападаюць. Але ўсё-ж такі трэба рабіць далей. Вось чытайце гэтую кнігу».

Чытаю: «Буйло К. Курганная кветка. Зборнік вершаў». Праз цэлую гадзіну ціха ў пакойчыку. Сп. Баляслаў кладзе пяро на стол і пытаецца: «Ну, як падабаецца кніжка?» Кажу: «Хто гэта пісаў?» «Вы-ж бачыце —Канстанцыя Буйло!» «Хто гэта?» «Маладая і вельмі прыгожая дзяўчына!» «Але дужа эратычная натура?» «Ха, ха, ха! — чуецца ў вадказ сьмех сп. Баляслава.

— Не, Канстанцыя — гэта дужа скромная дзяўчына. Кавалеры для яе ня існуюць. Дзеці і кветкі — вось яе царства. «Але вершы гавораць зусім інакш . . .» «Так! Гэтая маладая, здаровая і непачатая жанчына піша вершы вакханкі, а жыве жыцьцём вэстальскі! Я яе добра знаю. Я баюся, што яна кончыць нядобра. Яна мае душу дзяцінную, а цела Вэнэры. Усё залежыць ад тато, які мужчына запануе над яе сэрцам. Я ўжо даўно ня маю весткак аб ёй. Здаецца, яна ў Расеі». Гутарка будучага аўтара беларускай граматыкі запала глыбака ў маю душу. Вось усё, што магу сказаць аб аўтары «Курганнай кветкі».

Бліскаўкі

— Вы ня чулі: а то-ж-амэрыканцы і англійцы на Бадоліі!

— Што ты дурны пляцеш! На якой Бадоліі!? Бадоліо — гэта-ж італьянскі гэнэрал, здраднік! Хіба на Сыцыліі!

— Няхай сабе і на Цэцыліі. Усёроўна. Але ўжо Італіі капут. А тады і вайна кончыцца!

— Ня так хутка!

—Чаму? Гавораць, што саветы наступаюць ужо на Львоў!

— Але наступяць на «Тыграў»!

— Ат, што з вамі гаварыць, як вы нічога ў палітыцы не разумееце . . .

Прачытаўшы, перадай газэту сваму Суседу!

КОНКУРС

на найлепшае мастацкае беларускае апавяданьне

Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку абвяшчае конкурс на найлепшае беларуске апавяданьне, аповесьць і раман. У кожным творы павінна быць апрацована тэма з беларускага вызвольна-нацыянальнага руху. Творы трэба прысылаць найпазьней: 1) Апавяданьне да 30-га красавіка (прадоўжана) 2) аповесьць—да 1-га верасьня 1944 году. Удзельнічаць у конкурсе могуць усе беларускія пісьменьнікі. Творы трэба прысылаць у Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку (вул. Готгарда 1).

Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку вызначыла наступныя прэміі за найлепшыя творы: 1) за найлепшае апавяданьне—500 РМ. 2) за найлепшую аповесьць—1500 РМ. 3) за найлепшы раман — 3 000 РМ.

Разглядаць прысланыя на конкурс творы будзе адмысловае журы, у склад якога ўвойдуць найлепшыя літаратары Беласточчыны. Творы просім прысылаць бяз подпісу, па магчымасьці надрукаваныя на машынцы. Пасьля паседжаньня конкурснай камісіі, вынікі будуць пададзеныя ў «Новай Дарозе», і толькі тады выявіць свае прозьвішчы.

КОНКУРС

на найлепшы абраз

Адзін беларускі сьвятар праз Беларускае Аб'яднаньне ў Беластоку абвяшчае конкурс на найлепшы беларускі абраз пад назовам «Жыве Беларусь!»

У конкурсе могуць прыймаць удзел толькі беларускія мастакі Беласточчыны. За найлепшы абраз будзе выплачана прэмія ў суме 1000 РМ.

Абразы прысылаць у Беларускае Аб'яднаньна ў Беластоку (вул. Готтгарда, 1). Апошні тэрмін прысылкі абразоў вызначаны на 31-га мая 1944 г.

Вясёлы куток

Адзін доктар наведваў сваіх хворых вар'ятаў адзін., дзеля таго, што асыстэнты вельмі нэрвавалі хворых. Аднойчы вар'яты згаварыліся зьесьці доктара. Доктар уваходзіць у салю, трох зачыняе дзьверы, а другія абступілі доктара і пачынаюць ірваць ягоную вопратку.

— Мы хочам скаштаваць тваё цела — кажуць. Доктар спачатку спалохаўся, а потым зрабіў спакойны твар і гаворыць:

— Ну, добра, хочаце мяне есьці, а соль да майго мяса маеце?

Вар'яты спыніліся і пачалі плакаць — якжа мы будзем есьці, — солі няма!

— Я вам дапамагу, пачакайце хвілінку, я зараз прынясу вам солі. Вар'яты ўцешыліся і пачалі крычаць:

— Нясі хутчэй ь! — Доктар выскачыў на калідор і зачыніў хутка дзьверы . . .

Сельская гаспадарка

Што рабіць у красавіку

Дзеля таго, што вясна, як відаць, цяпер крыху спазьнілася, неабходна будзе некаторыя працы з сакавіка праводзіць у гэтым месяцы.

Каля жывёлы. Пад канец месяца пачынаецца выган жывёлы на пашу. Кожны раз перад выганам на пасьбішча жывёлу неабходна падкормліваць сухім кармом, каб усьцерагчыся ад здуцьця. У лясох уважаць, каб жывёла ня ела галінак шпільковых дрэваў, бо можа захварэць на запаленьне почак. Калі на жывёлу нападаюць лясныя кляшчы, дык не вырываць іх, а намазаць алеем і кляшчы самі павыпадаюць. Спачатку доўга пасьвіць ня можна. Уважаць, каб жывёла піла толькі чыстую ваду, не даваць піць з калужаў, бо там шмат усякіх заразных хваробаў. Як толькі наступіла цёплая пагода, стрыгчы авец. Ніколі не выганяць іх на мокрыя месцы, калі ня хочам, каб яны нам паздыхалі. Слабых ягнят не пакідаць на гадоўлю. Таксама сьвінаматак з парасятамі выгана пашу. Прыпускаць кнуроў, калі хочам у у жніўні мець парасят. Дакладна вычысьціць курнікі, асабліва сёдла і гнёзды добра выскрабаць, калі хочам, каб куры не хварэлі. Увесь курнік выбяліць вапнам.

У полі. Сеяць ярыну: авёс, ячмень, яравую пшаніцу, кормовую моркву, розныя мешаніны на корм, канюшыну, сэрадэлю й віку. У канцы месяца, калі будзе цёпла, высяваць кормовыя буракі, лубін і садзіць бульбу. Як толькі зямля абсохне, лёгка забаранаваць азімную пшаніцу, часамі, калі слабое і жыта, таксама канюшыну. Слаба перазімаваўшае жыта і пшаніцу падгнаіць азатняком, або салетраю. Надсяваць канюшыну ў жыта і прывалкаваць. Поле з канюшынай павапнаваць. **Памятаць: калі мы ўвосень загаралі пад ярыну, цяпер не гараць, а толькі забаранаваць, або закультываваць, каб зямля без патрэбы не перасыхала, а мы пасьля ня плакалі, што няма дажджу і ўсё на полі сохне.**

На лугох-сенажацях. Пазрэзваць купіны, разраўнаць кратавіска, выкарчаваць кусты. Угнойваць па магчымасьці кампостам і каінітам. Надсеяць добрыя травы. Вясной ня пасьвіць жывёлы на сенажацях, бо гэта вельмі шкодзіць пазьнейшым ураджаям.

У садзе. Выканаць усе працы, зьвязаныя з даглядам саду, якія мы не правялі яшчэ ў сакавіку, асабліва што датычыць абчышчэньня дрэваў ад моху, лішаёў і г. д. і абрэзаць усе сухія галінкі. Перагляну́ць усе дрэвы, ці на іх няма раку-гангрэны. Гэтыя месцы абрэзаць, ачысьціць да здаровага месца і замазаць садовай масьцю, якую можам сабе самы падрыхтаваць: бярэм 1/3 частку пчалінага воску, 1/3 частку жывіцы і 1/3 частку тэрпэнтыны. Гэтую мешаніну ператапіць на лёгкім вагні і як з цеста вытварыць камякі. Падаграваць асьцярожна, каб ватонь не дастаўся, бо ўспыхне й згарыць. Пачынаць шчапленьне дрэваў. Аб гэтым напішам асобна. У канцы месяца паяўляецца шмат жукоў, якія моцна шкодзяць садом. Адным з найбольшых шкоднікаў ёсьць даўганосы цьветагрыз яблынёвы. (Anthonomus pomorum).

Гэты, бурага колеру жук, які з самага пачатку вясны складае свае яечкі па аднаму ў кожны яшчэ не расьцьвіўшы пучок. З яечак выходзяць лярвы і выжыраюць сярэдзіну цьвету, так што ён заўсёды засохне. Хутка з лярваў выходзяць жукі, якія абжыраюць лісьце, так што, калі іх шмат, дрэва хутка выглядае, як апаленае. Жук зімуе пад карою (таму кару вясною трэба заўсёды добра абскрабаць і спаліць), або ў траве. Ясна цяпер, што там, дзе гэтых жукоў шмат, яблыкаў ня будзем мець. Калі яны ўжо паявіліся, неабходна іх страсаць на посьцілкі і нішчыць.

У гародзе. Як толькі абсохне зямля, капаць і ўгнойваць градкі — загоны. Не рабіць іх шырэйшымі ад 1,30 м., каб лягчэй было пасьля іх даглядаць, палоць, абкопваць і г. д. Разораў не выворваць, а толькі вытаптаць, (бо пасьля градкі моцна падсыхаюць, а пры паліваньні іх бакі лёгка змываюцца і расьлінкі дрэнна растуць. Хто яшчэ не залажыў рассадніка, няхай што найхутчэй гэта зробіць. Гародніна, з якой хочам мець насеньне, як: капуста, морква, цыбуля, чырвоныя буракі, пятрушка калярэпа у часе прыгожай пагоды высаджваецца ў добрую зямлю, на сонечным, запішныу месцы Парнікі трэба часьцей праветрываць. гэтым узмацняем расаду, калі зямля падсохла, пакрапляць яе летняю вадой.

Кожны няхай пастараецца завясьці сабе мала ў нас вядомы, здаровы і смачны на кампот і канфітуры — рабарбар, акрамя таго — шпінат. Рабарбар ня сеецца, а высаджваецца пасынкамі, калі ўжо добра цёпла.

На пчальніку. Як мы ўжо пісалі ў сакавіку, пчолы вясной, як толькі пацяплее, праводзяць свой першы вясеньні аблёт, каб звольніцца ад адходаў, а матка ўжо пачынае чарвіць. У сувязі з гэтым мы павінны пастарацца ў цяплейшы дзень правясьці ачыстку вульля ад усякага сьмяцьця і памёршых узімку пчолаў, каб у вульлі было чыстае паветра. Прыгэтым мы правяраем аднача́сна, ці кожны рой мае матку. Калі-б нейкі рой яе ня меў, гэта ўжо не бяда, бо мы маем ужо чарву ў другіх вульлёх. Адну з гэтых рамак перастаўляем у вулей з бязматачным роем і пчолкі хутка атрымаюць маладую матку. З паяўленьнем чарвы рой ажывае, у вульлі цяпер шмат працы. Дзеля гэтага пчолкі пачынаюць больш есьці. Таму мы мусім паглядзець у кожны вулей, ці там ёсьць яшчэ мёд. Да мёдабраньня рой патрабуе яшчэ каля 3-х кіляграмаў мёду. Калі-б яго у вульлі ня было, матка ня будзе зусім, або вельмі мала, чарвіць, па прыпадзе зусім загіне. Такому рою трэба неадкладна дадаць цукровы сыроп. Яго прыгатаўляем так: бярэм шклянку цукру на шклянку вады, добра пераварваем, шумавіну скідаем і астуджаны да хатняй тэмпэратуры ставім вечарам у вулей, а рана забіраем. Такога сыропу рой патрабуе каля 2-х літраў. Затое так добра дагледжаны рой дасьць нам пры спрыяючым надвор'і ўлетку каля 40 кіляграмаў мёду.

Трэба ведаць, што матку пчолкі кормяць спэцыяльным пчаліным хлебам, прыгатаваным з пылку красак, або дрэваў. Калі пылку яшчэ няма, яго можна замяніць добраю шпоннай, або гарохавай мукой . Таму пустую вашчыну пасыпаем гэтай мукой, або выстаўляем у пасудзінцы падчас цёплай пагоды на пчальніку, добра зробім, калі яе крыху пакропім мёдам. Таксама выстаўляем яшчэ на пчальніку ваду. Каб пчолкі не патапіліся, накідаем у пасудзіну лёгкія шчэпкі.

ЗАГАДЫ ДЛЯ САДОЎНІКА.

1. Хочаш мець добры ураджай — шануй сад.

2. Маеш сад — мусіш ведаць яго прыяцеляў і ворагаў.

3. Пераглядай кожнае дрэва і разумей яго патрэбы.

4. Хворае дрэва лячы, а старое замяні маладым.

5. Ніколі не садзі густа дрэваў.

6. Чаго ня ведаеш, заўсёды запытай у дасьведчаных людзей, тым болей прачытай кожную параду ў газэтах і кніжках аб сельскай гаспадарцы.

7. Калі нешта робіш, мусіш ведаць, чаму гэта робіш.

8. Усё рабі своечасова, каб праца твая ня была дарэмнай.

9. Кожны год пастарайся хоць крыху палепшыць свой садок, а гэтым і ўсю гаспадрку.

10. На кожны чужы садок глядзі так, ці ня мог-бы ты чаго там навучыцца.

11. Калі можаш, заўсёды дай добрую раду сваіму суседу.

12. Калі твае дзеці лезуць у чужы садок красьці, ты вельмі дрэнны чалавек і гаспадар.

13. Шмат птушак у саду — твая радасьць

14. Добры садок, добрая гаспадарка — карысьць ня толькі для цябе, але і для ўсяго беларускага народу.

У мінулым нумары газэты, у разьдзеле аб ворыве былі дапушчаны, між іншым, наступныя памылкі:

1. У другім стоўбчыку напісана: «паглыбленьне можна праводзіць яшчэ з дапамогаю паглыбліваючы зуб . . .», мае быць — **паглыбліваючага зубу.**

2. Замест: пры вышэйшых барознах раздрабленьне . . .» мае быць — пры **вузейшых** барознах.

3. Замест: «калі ральлю падрыхтоўваем пад азіму, мае быць — пад **азіміну.**

4. У чацьвертым стоўбчыку напісана: «пасьля акаповых гарэм ўвосень, а пасьля барануем, мае быць — а **вясной** барануем.

5. У спосабах ворыва напісана: у склюды, мае быць — у **склады.**

Herausgeber: Weißruthenische Vereinigung in Bialystok, Gotthardstr. 1. Tel. 253 Verantwortlich für den Text: Theodor Iljaschewitsch. || Выдавецтва: Беларускае Аб'еднаньне ў Беластоку, вул. Готтгарда № 1, тэл. 253. Адказны за зьмест: Хведар Ільяшэвіч.